

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ КАЗАХСКО-ТУРЕЦКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ ХОДЖА АХМЕДА ЯСАВИ

INTERNATIONAL KAZAKH-TURKISH UNIVERSITY
NAMED BY H.A. YASAVI

АХМЕТ ЯСАУИ
УНИВЕРСИТЕТІ

Университеттің 25 жылдығына және п.ғ.д., профессор Ә.Ә.Усмановтың 70 жылдық мерейтойына арналған «**БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАННЫҢ ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК КӘСІБИ КЕЛБЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция

материалдары
22-23 сәуір, 2016

Материалы

Международной научно-практической конференции "**ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО И МИРОВОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЛИКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА**", посвященной 25-летию университета и 70-летию юбилею д.п.н., профессора А.А. Усманова

22-23 апреля, 2016

Materials

international scientific-practical conference "**FORMATION OF NATIONAL AND WORLD PROFESSIONAL IDENTITY OF COMPETITIVE SPECIALIST**", dedicated to the anniversary for 25-years of the university and 70 years of Ph.D., professor A.A. Usmanov

April 22-23, 2016

Түркістан, 2016

УДК 378:001
ББК 74.58
У 58

Жалпы редакциясын басқарған: Раимбердиев Т.П. - Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Ғылыми және инновациялық істер жөніндегі вице-президенті, техн.ғ.д., профессор

Жауапты редакторлар:

Төлеген Е.М. - т.ғ.к., «Гуманитарлық ғылымдар» факультетінің деканы
Мұсабекова Г.Т. - п.ғ.д., профессор
Атемова Қ.Т. - п.ғ.д., профессор
Рысбекова А.Қ. - п.ғ.к., доцент, «Педагогикалық ғылымдар» кафедрасының меңгерушісі
Данияров Т.Ә. - п.ғ.к., доцент
Кішібаева Д.К. - п.ғ.к., доцент
Мелдебекова Ү. - п.ғ.к., доцент
Дүйсенова Ж.Қ. - университет доценті
Паштанов С.У. - «Педагогикалық ғылымдар» кафедрасының аға оқытушысы

ISBN 978-9965-677-96-0

У 58 Университеттің 25 жылдығына және п.ғ.д., профессор Ә.Ә.Усмановтың 70 жылдық мерейтойына арналған «**БӘСЕКЕГЕ ҚАБЛЕТТІ МАМАННЫҢ ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК КӘСІБИ КЕЛБЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары, 22-23 сәуір, 2016. – Шымкент. «Әлем» баспасы, 2016 ж. – 537 бет.

Материалы Международной научно-практической конференции "**ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО И МИРОВОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЛИКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА**", посвященной 25-летию университета и 70-летию юбилею д.п.н., профессора А.А. Усманова, 22-23 апреля, 2016. – Шымкент. Издательство «Әлем», 2016 г. – 537 стр.

ISBN 978-9965-677-96-0

УДК 378:001
ББК 74.58

© Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік университеті, 2016 ж.

групповое обсуждение тем:

а) мой горшок (как выяснилось, большинство девочек-участниц проекта не помнит этот факт. Но ответственность за собственные деяния начинается с ответственности человека за то, когда и что из него «выходит» и как он с этим справляется;

б) моя любимая игрушка (в ходе работы с девушками установлено, что в их опыте отсутствует игра с куклами; кукла, даже если и была, то не была любимой игрушкой и не сохранилась; чаще всего вспоминается плюшевый медведь);

в) семейные игры (за редким исключением, девушки не получили опыта участия в семейных играх, т.к. в их семьях в них не играли всей семьей) и др.

Возможные формы реализации этой технологии в школе-интернате:

- проблемно-ориентированная группа девочек (такие группы целесообразнее вести психологу);

- женский клуб;

- тайное женское общество;

- посиделки (по вторникам и любым другим дням недели);

- супрядки (когда что-то делают вместе - раньше на Псковщине девушки долгими зимними вечерами вместе пряли при лучине шерсть и при этом обсуждали нечто важное. - курсы подготовки девушек к семейной жизни;

- система дополнительных занятий (1 час в неделю) и др.

Традиции воспитания девочек как будущих матерей у казахов тоже есть – «бесик куда», «суек жангырту», но давно забыты. Они и другие могут быть возрождены.

Технология успешно апробирована в Псковской области и издана в виде научно-методического пособия «Коррекция и развитие материнской сферы: технология социально-психологической работы с воспитанницами школ-интернатов» (Псков, 2010; переиздана в Саратове в 2014 г.).

Литература:

1. Цветкова Н.А. Коррекция и развитие материнской сферы: Технология социально-психологической работы с воспитанницами школ-интернатов. Научно-методическое учебное пособие. - Псков: ПГПУ, 2010. - 378 с.

2. <http://www.zakon.kz/4721345-v-kazakhstan-razrabatyvajut.html> .Новости сегодня. Болезнь общества.- 18.06.2015,06:36.

3. Шевцова И. Тренинг работы с собственным детством. - СПб.: Речь, 2008.

БАЛАЛАР ОЙЫНЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

ҚАДІРБЕРГЕНОВА А. А., МАМБЕТҚАРИМОВА Н. Н., ЖОЛДАСОВА Г. А.

Некіс мемлекеттік педагогикалық институтның магистранттары

Резюме

В статье идет речь об огромном воспитательном значении детских народных игр для учащихся начальных классов.

Summary

This article discusses a big educational value of children's folk games for the pupils of primary school.

Ойын бастауыш сынып оқушылары үшін өте қызықты жаттығу түрі болып, мұнда балалар күшімен де, ақыл-ойымен де табандылыққа ие құрбы достары мен бір топта ойнауға қызығады. Себебі, мұндай балалар жаңа ойлар ойлап таба біледі, батырлық, шаққандық көрсетеді, басқа балаларға ол баламен бірге ойнау қызықты. Ойын барысында бір-біріне назар қарату, бір-бірін жақсы көру, бір-бірімен достық қарым-қатнаста болу сезімдері қалыптасып, балалардың тұрақты бірігуіне негіз болады, қоғамдық қарым-қатнасты пайда ету үшін кең мүмкіншіліктер жаратады. Бұл үшін мұғалім әр бір баланың күштілік жақтарын, артықшылықтарын әр жақтама анықтап білуі тиіс. Мұғалім- баланың жеке қасиетіне берген бағасы оның басқалар мен араласуын, қарым-қатнасын кейде қиындыққа әкеп соқтыруы, немесе жеңілдетілуі мүмкін. Әр бір ұстаз бұларды назардан тыс қалдырмауы тиіс.

Балалардың қоршаған ортаға белсенділік пен қатнасуға болған талабы ежелгі дәуірлерден бері халық ойындары арқылы жүзеге асып келгені мәлім [1,39 б]. Ойын -олардың дүниені, ақиқаттықты танып білу жолдарының бірі. Бала ойын үстінде мәні бар қоғамдық оқиғаларды өзінің жеке басы арқылы өткереді. Балалардың көңіл-күйі осы ойын процесінде айқын көрінеді. Балалар жағынан ойын әрекеттеріне қызығушылық төмендесе ойын бұзылуы мүмкін. Ойын олар үшін өктемдік етіп мәжбүр етуге, міндеттілікке негізделмейтін әрекет түрі. Ойынның басқа әрекет түрінен ерекшелігі де сонда- ойын балалар қоғамын ұйымдастыруға және олардың қуанышты, сергек көңіл-күйін пайда етуге көмек етеді. Балалардың өзін ойын үстінде әдеттегіден жоғары сезінетіндігін есепке алу керек. Мұның үлкен тәрбиелік мәні бар. Ойын барысында ұйымдастырушылық ұқыпқа ие балалар анықталады. Ойынға қатысушылар белгілі бір қағидаларға, нормаларға бойсынуды үйренеді.

Балалар ойын барысында өзінің әрекеттерін басқа қатысушылардың әрекеттерімен байланыстырып үйлесімді етеді немесе оған қарама-қарсы жағдайларды жүзеге асырады. Белгіленген мәлім бір шарттарға бойсынады, оларды бұзбайды, олар жүзеге асырылмаса ойын қызықсыз болып, тарқасып та кетуі мүмкін. Балалардың ойындары әр түрлілікке ие. Осыған қарамастан кейде олар мазмұн-мәнісі бойынша тар болып келеді. Осы себептен ойынға ұстаздық басшылық етпесе, ойын арқылы балалардың әдеп-иқрамдылық пен жетілісуіне ұнамды әсер болмайды. Балалар көбірек және жиі ұрыс ойынын ойнағанды ұнатады. Ұл балалар мұндай ойынға аңсат бас қосады және бірігеді. Әсіресе, халқымыздың «Қырық жігіт» ойынын, сондай-ақ, «Қырымның қырық батыры», «Қырық қыз» сияқты қаһармандық дастандарына сай түзілген ұрысу ойындары үлкен қызығушылық оятады. Ойын үстінде негізгі әрекеттер: бірінен бірі жасырынып қалуы, ату, қылыштасу, қашып кету, тұтқынға алу, қоршап алу ж.т.б. Ойынды одан әрі өрбіту, дамыту және оны түрлі мазмұн мен толықтыру үшін балалар өздеріндегі бар түсініктер мен ұқыптылықты кең түрде пайдаланады.

Балалар сөз етіп отырған ұрысу ойыны үшін керекті материалдарды кинофильмдерден, қаһармандық дастандар мазмұнынан алады, достарынан үйренеді. Ойын барысында балалар алдынан келісіп алған белгілі бір шарттарды қатаң сақтауы тиіс. Мысалы, кім қайсы уақытта «өлуі» тиіс, «тұтқынға» алынуы керек ж.т.б. Ойын шарттары сақталмаған жағдайда жанжал болып, ойын бұзылуы мүмкін. Мұндай жағдайда ұстаз ойынның барысын бақылап, дау тудырған мәселелерді әділ шешіп отыруы шарт. Шебер ұйымдастырылған ойын балаларды сондай қызықтырады, тіпті, олар ойын біткесін де оқиғаларды өзінше талқылап, бір-біріне марапаттар айтысады, кемшіліктерін, жіберген қателерін баяндайды.

Ұрыс ойындарында үлкен адамдардың өзара қарым-қатнастары қайталанып отырылады. Балалар өзінің «дұшпандары мен» ұрысып, бірін бірі жеңуге ұмтылады. Өзіне тиісті топар балаларын қорғайды, бұйрық береді және бір-біріне бағынады. Балалар ойында өздеріне әсер ететін драмалық жағдайларды ойлап табады. Мұндай жағдайлар балалардың әр түрлі ойындарға қатнасын анықтауға, олардың ойынға берілуі, араласу дәрежесін біліп отыруға, сол арқылы олардың қызығуын және дамытуға, ойынды педагогикалық мақсеттегі мазмұнмен байытып отыруға көмектеседі. Мысалы, мұғалім ұрыс ойыны уақытында екі топқа бөлінген балаларға сауашта дәл тигізіп, дәл ататындары көп болған тарапты жеңді деп есептеу туралы ұсыныс етеді. Балалар осыдан кейін нысанаға дәл тигендерді санап отыру үшін қайсарлық пен мергендікке жаттыға бастайды.

Балалар ойынында, әсіресе, қыздар арасында тұрмыс тіршілігіндегі сюжетке ие ойындар көп кездеседі. Бұл ойындарды негізінен қыз балалар ойнайды, қуыршақ ойыны, үй-үй немесе қыз және ана болып ойнау, қонаққа бару және қонақ күту ойындары ж.т.б. Бұл ойындардың барлығында да балалардың әрекеттері арқылы отбасы тұрмысы көрсетіледі. Көптеген ойындардың негізгі кейіпкерлері аналар, балалар мен әжелер болады.

Тұрмыстық сюжетке ие болған ойындарда әрдайым біркелкі әрекеттер көп қайталанады: «аналар» тамақ әзірлейді, балаларды тамақтандырады, олармен қонаққа барады, оларды кейде жазалайды және өз баласын жақсы көретіндігін көрсетеді. Көптеген ойындарда ересектер мен балалар арасында болған қарым-қатнастар орын алады. Бұндай қатнастар отбасында көбінесе бір жақтама болып келеді: ересектер яғни «ата-аналар» балаларды тәртіпке шақырып бақырады, олардың айыбын мойнына қойып «жазалаған» болады т.б. әрекеттері арқылы балалардың өздері тәрбиелік жұмыстарға араласады. Бұл істер тек жанұяда ғана жүзеге асырылатын қайталанбас тәрбиелік тәсірлер болып табылады. [2.17., 3.31.]

Ойындарда сонымен қатар, балаларға, кішкенелерге болған махаббатты көрсететін көріністерде жиі орын алған болады. «Ата-аналар» балалардың үйге келуін күтеді, оларға тәтті тағам дайындап отырады, ұйықтатады, кішкене кітаптар, қуыршақтар сатып алып береді, оларды еркелетеді.

Осындай ойындарды бақылау арқылы мұғалім өз оқушысы тәрбиеленіп атырған жанұяның жағдайы жөнінде мәліметке де ие болуға, сөйтіп отбасындағы қарым-қатнастың анау не мынау мәселесі хақында балалар мен әңгімелесу мүмкіндігіне де ие болады. Мысалы, қыз бала қуыршақты кейіп, оны ұрсуы мүмкін. Мұғалім оның қуыршақты неге жазалап атырғандығын сұрайды. Оның жауабындағы мазмұнға талдау жасау арқылы ұстаз сол оқушының белгілі дәрежеде жанұя тұрмысын тануға ерісуі мүмкін. Ойынға қатысты мұндай әңгімелер балалардың назарын адамдардың қарым-қатнасын талдауға, оларға дұрыс баға беруге бағдарлап отырады.

Педагогтың ойынға басшылық етіп араласып отыруы олардың ойынды бұзбай, ақырына дейін алып баруына көмектеседі, оларды қолдап отыруы керек. Педагогтың ойынға қызығуы, балаларға назар бөлуі ойынның керекті бағдарда дамуына көмектеседі. Мұғалім ойынды ұйымдастыру уақытында балалардың өзара дұрыс қарым-қатнас орнатуына көмектесуі, даулы мәселелердің әділдік пен шешілуіне жағдай жасалынуы, пайда болған проблемаларды дұрыс шешудің жолдарын көрсетіп отыруы үлкен тәрбиелік мәнге ие. Мұғалім балалардың ойындарына бақылау жүргізу арқылы олардың әр түрлі құбылыстар мен адамдардың өзара қарым-қатнастары туралы түсініктері белгілі бір пікірге еріседі. Жоғарыда айтқанымыздай, қыз және ана болып ойнаған балаларға қарап отырып, мұғалім олардың отбасындағы жағдайын, олардың ата-аналарындағы өзара қарым-қатнасты көз алдына елестете алады.

Мектептегі ұстаз-шәкірт болып ойналған балалар ойыны болса, мұғалімнің, өз оқытушысының жұмыс алып баруы принципін, оқушыларға қарым-қатнасын көрсетіп береді. Бұл жағдайлар мұғалімнің өзінің әрекеттеріне сын көз бен қарап бағалауына мүмкіншілік жаратады. Не үшін дегенде оқушылардың үлгі етіп алатыны өздерінің ұстаздары, себебі, ол басқа мұғалімдерді аз біледі. Мектептегі ұстаз бен шәкірт,

